© www.kjnt.ro/szovegtar

DIMÉNY ERIKA

SIRATÁS ÉS HALOTTBÚCSÚZTATÁS A MEZŐSÉGI MAGYARSZOVÁTON

1997–2000 között Magyarszovát[1] temetkezési szokásait kutattam különös hangsúlyt fektetve a halottkultusz társadalmi vetületeire. Szerintem ez azért fontos, mert az átmeneti rítusok során jól kirajzolódnak a fontos társadalmi kapcsolatok, illetve tetten érhetők a változások is. Annál is inkább ezt emeltem ki, mivel a temetési rítusoknak már nagyon sok erdélyi leírása napvilágot látott. A magyarszováti temetésnek nincs jellegzetes, csak erre a falura jellemző szokáseleme, szerkezetében, hiedelmeiben nem különbözik más erdélyi település temetkezési szokásaitól. Természetesen, a felhasznált tárgyak, pl. textíliák, ravatal, viselet, lakáskultúra elemei már helyi jellegűek. Úgy gondolom, hogy a társadalom strukturáltsága, a helyi kapcsolatrendszerek különböznek, ezek egyediek, a temetési szokások pedig már csak annyiban, amennyiben ezeket a társadalmi kapcsolatokat tükrözik. A kutatás során elsősorban a következő problémákra figyeltem: a közösség és a halott, a gyászoló család és a közösség viszonya, a halál és a temetés mint a közösség kohézióját, a társadalmi kapcsolatok megerősítését szolgáló esemény.

Balázs Lajos szerint a halál beálltától a későbbi megemlékező momentumokig tartó kronológiai sorrend színjátékszerűséget sugall[2], de én úgy gondolom, hogy a relációk vizsgálatán keresztül jobban megragadhattam azokat a mozzanatokat, amelyekben a rokonság fontos szerepet játszik, ahol a társadalmi kapcsolatok kiemelésére, ápolására kerül a hangsúly. Én magam is beismerem, hogy ez az eseménysor néha valóban színjátékszerű, de tulajdonképpen reprezentációról, a kapcsolatok külső kifejezéséről van szó, és ez sokszor eleve megkövetel egyfajta színpadiasságot. A temetés valamennyi mozzanatánál tehát a társadalmi vonatkozásokat próbáltam megragadni, az élők és holtak viszonyára vonatkozó utalásokat.

A következőkben csak a siratásra és a halottbúcsúztatásra térek ki. Ezek során elsősorban az élők és a halott viszonyai fejeződnek ki, de gyakran esik utalás az élők és élők közötti kapcsolatokra is.

A temetési szokások egyik leglátványosabb szokáselemét a siratózás képviseli. A siratóénekeket többen kutatták műfajilag is[3], mert nagyon érdekes átmenetet képeznek a zene és beszéd határán, ún. recitáló énekek, amelyek teret engednek a rögtönzésnek is. Károly S. László attól füg-

[1] Magyarszovát (románul Suatu), jellegzetes mezőségi falu Kolozsvártól keletre, 36 km-re.
[2] Balázs 1995. 18.
[3] Dobszay 1983.; Szenik 1996.; Károly 1977.; Kiss–Rajeczky 1966.; Hoppál–Novák 1982. stb.

gően, hogy mennyire állnak közel az eredeti funkcióhoz, a következő sirató típusokat különítette el:[4]

– eredeti funkcióban (haláleset, temetés) elhangzó *siratóének*

– emlékezetből felidézett, valamikor valóban elhangzott saját sirató, *emlékező sirató*

– más személy emlékezetből reprodukált siratója

– modellszerű, adott esetben lehetséges, de nem konkrét alkalommal elhangzott sirató, *siratóvázlat*

– töredékek, paródiák.

A siratók eredeti funkciója a lélekhittel kapcsolatos, sőt annak a legszemélyesebb, legkevésbé sztereotipizált területét alkotják. Funkciójuk az, hogy a veszteség okozta fájdalmat kifejezésre juttassák, feloldják a síró személy érzelmeinek feszültségét és a a hallgatóságot is együttérzésre hangolják. A siratás jellegzetesen női feladat, tehát nemhez kötött műfaj, szokáselem. Életkor szerinti megoszlás is megfigyelhető: lányok, fiatalasszonyok ritkán siratóznak, ez inkább a középkorúakra és idős asszonyokra jellemző megnyilvánulás. Azon kívül, hogy az előadók nők, a műfaj női jellege abban is megnyilvánul, hogy a megfogalmazódó értékszempontok, szerepelvárások is a női minőségre vonatkoznak, a megváltozó női státusok meghatározó kapcsolatai körvonalazódnak a szövegekben.

Az egész temetési szokáskör során van néhány kiemelkedő momentum, amikor általában el is várja a közösség, a gyülekezet a hangos siratózást a család asszonyaitól: a halál bekövetkezte után, a halott öltöztetésekor, koporsóba tételekor, a ravatalozáskor, a halottlátogatók érkezésekor, harangozáskor, a koporsó lezárásakor, búcsúztatáskor, a temetési menetben, az elhantoláskor. Szórványosan előfordulhat a torban és a későbbi temetéslátogatások alkalmával is.

A siratókra elsősorban a rögtönzés, a személyes mondanivaló, az egyéni előadásmód jellemző. Mégis kialakult egy motívumrendszer, vannak olyan alkotóelemek, amelyek rendszerint előfordulnak a siratókban. De semmi esetre sem kötött sorrendben vagy valamennyi egy szövegben. Károly S. László tematikus csoportokat állított fel:[5]

– köszönés, beköszönés

– megszólítás

– jajgatás (szó szerint)

– a halál váratlansága, kegyetlensége

– a hátramaradottak árvasága, kiszolgáltatottsága

– a halott gyászt hagy maga után

– a halott felejthetetlensége

– a halott dicsérete

– a halott szavainak idézése

[4] Károly 1977.

[5] Uo.

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

– a halott személyével, halálával kapcsolatos események elbeszélése
– a halottal való kommunikáció nehézsége
– a halott keresése
– a halott keltegetése, visszahívása
– felszólítás a kapcsolattartásra
– a halott túlvilági útja
– üzenetküldés a halottal korábban elhunyt rokonoknak
– a halott háza
– utalás a szertartás, a szokás mozzanataira
– a halott megkövetése, köszönetmondás
– búcsúzás.

E motívumok száma ugyan kicsi, de a motívumkapcsolások rendje szabad és számtalan variációra ad lehetőséget, amint azt a Magyar Népzene Tára V. kötete, az eddigi leggazdagabb siratószöveg-gyűjtemény is igazolja.

Példaként olyan magyarszováti siratót mutatok most be, amelyet Soós Erzsébet énekelt 1998-ban, édesanyjára emlékezve. Ez csak a gyűjtés kedvéért, tehát nem eredeti funkcióban elhangzott, emlékező sirató. Egyébként én úgy gondolom, hogy a gyűjtés során inkább csak töredéknek nevezhető, rendszerint igen rövid változatokkal találkoztam, amit azzal magyarázok, hogy egy személy többször sirat a temetési szertartás alkalmával, mindig más motívumra építve, és így van ez az emlékezéskor is.

Édesanyám, édesanyám, mér haragudt úgy meg réám, három napja mind kerülem, mind kerülem az ágyát. Mégsem nem szól egy szót hozzám, az én drága édesanyám. Pendítse meg a nyelvit, szólítsa meg gyermekeit. Édesanyám arra kérem, kiviszik a temetőbe, kimejek, hogy felkeressem, kimejek, hogy felkeressem. Jöjjön ki a sír szélire, jöjjön ki a sír szélire, hogy még egyszer beszélgessünk, hogy még egyszer beszélgessünk, a bánatunkat enyhítsük, a bánatunkat enyhítsük. Édesanyám, arra kérem, hogyha szennyes lesz az inge, külgye haza, hogy mossam meg, külgye haza, hogy mossam meg. Könnyeimbe béáztatam, könnyeimbe béáztatam, bánatammal megszárasztam, bánatammal megszárasztam. A postáro úgy feltenném, a postáro úgy feltenném,de a temetőnek nincs postájo, temetőnek nincs postájo, nincs postájo, nincs bélyegje, hogy a csomagot elvigye... Édesanyám, édesanyám, ha még egyszer itthon lenne, a fájós láboit, hogy békötözzem! Hogy még egyszer beszélgessünk, Édeasanyám, édesanyám, amikor a kórházba volt mindig, csak azt mondta nékem, Istenem, mennyit kínlódsz vélem.

De én aztat nem sajnáltom, mer az édesanyámér tettem. Lelkem drága jó édesanyám, lelkem drága jó édesanyám![6]

[6] Sajnos a sirató dallamát nem tudtam lejegyeztetni, de megfigyeléseim szerint Szováton mindig ugyanarra a dallamra adják elő a siratót.

A siratókat azért tartom rendkívül lényegesnek, mert a legfontosabb vérségi és rokoni kapcsolatok fogalmazódnak meg bennük. Bár a hallgatóság mindig tisztában van e kapcsolatokkal, viszonyokkal, a siratók szövegében elengedhetetlen ezek megnevezése, definiálása. Ráadásul a sirató asszonyok rendszerint más hozzátartozók, férfiak, gyermekek nevében is siratnak, és ilyen esetben a halotthoz fűződő kapcsolat meghatározása is elhangzik. De fényt deríthet a sirató a közösség társas viszonyaiban keletkezett űrre, az egzisztenciális és emocionális veszteségre is. A siratókból kiderülhet az, hogy hogyan rendeződnek át a közösség társadalmi kapcsolatai, ki milyen szerepet vállal el, milyen elkötelezettséget (árva gyerekek, testvérek felnevelése, öregek gondozása) vesz át.

Magyarszováton azt tartják, hogy aki szépen, szívből sirat, az tisztességet szerez a halottnak, a családnak és önmagának. Aki nem tud siratózni, az is a hagyományos sablonokból építkezik, igazán jó siratónak azonban azt tartják, aki egyéni vonatkozásokat, az elhunyt életének jellegzetes eseményeit is bele tudja szőni a siratóba. Az elhunyt közösségi megítélésében igen sokat számít az, hogy kit hogyan siratnak. Ez is nyilvános, tehát olyan próba, mely formálja a közösség és a gyászoló család között újraformálódó viszonyt.

Kunt Ernő írja, hogy „Magyarszováton (...) a koporsót, a ravatalt körüljárva siratnak”.[7] Ma ez már nincs így, csak megállnak a ravatal mellett, esetleg ráborulnak, és úgy siratóznak. Viszont előfordul az, hogy többen egyszerre, egymás szavába vágva, olykor párbeszédes formában több asszony egy időben siratja az elhunytat. Például 1978-ban Pozsony Ferenc eredeti funkcióban rögzítette a következő siratót:[8]

„Mér tudatt így megszomorítani? Mér tudatt így megszomorítani minket? Mer maga tudta, hogy mik mire készülődtünk, maga tudta, hogy mik mire készülődtünk. Anyu lelkem, bocsássan meg, bocsássan meg, már nem tudam siratni! Mer amióta meghalt, lelkem, mind csak egyet sirattam. Jaj, mér keserített igy meg minket?” [Közben egy másik asszony is elkezd siratózni, de sokkal vontatottabban inkább énekelve, de sajnos alig érthető valami abból, amit ő mond. Ő távolabb állt, a meny, Székely Mária viszont közelebb volt a magnóhoz, inkább az ő hangja hallatszik, a másik nő szövegéből csak foszlányok.] *„Anyám, lelkem, mér keserített így meg minket? Mér keserített így meg minket? – Hogy is tudatt ilyen nagyon megszomorítani? – Anyám, lelkem, nem tudak beletörödni, maga az egész nagy családot így megkeserítette. ...* [itt egyik nő szövege sem érthető] *... Anyám, lelkem, édesanyám, köszönöm a jóságát. – Hogy meg vagyok keseredve... – Anyám, lelkem, mit csináljak... – Lelkem, drága, mutasd két kezed... – Kelj, fel, drágo... – Maga*

[7] Kunt 1987. 142.

[8] A lejegyzés azért hiányos, töredékes, mert annyira egymás szavába vágnak, hogy sokszor nem lehet érteni, ki mit mond.

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

tudja, hogy nekem mennyi jutatt, maga tudja, hogy nekem mennyi jutatt. – Lelkem, néni, köszöünöm a jóságát... – Mer maga olyan volt, mint egy jó édesanya, mer maga olyan volt, mint egy jó édesanya... – Itt vannak mind a ketten... – Hogy megszomorított engem! Há mi nem erre készültünk, maga tudja jól, hogy mire készültünk, maga tudja jól, hogy mire készültünk. Köszönöm a jóságát, köszönöm, hogy mennyit segített nekem. Mér nem tudatt bár két napig beteg lenni, hogy tudjak [hangzavar] *Jaj, mer nem tudak belégyőződni, hogy maga ilyen hamar meghalt. Lelkem drága munkás kezei, mer utolsó percig kellett dolgozzon. Hogy is tudjam megköszönni, hogy is tudjam megköszönni, hogy mennyit forgolodott a két unoka mellett, mennyit forgolodott a két unoka mellett. Maga tudta, hogy milyen nagy bánatam van, csak maga tudta, hogy milyen nagy bánatam van... – Hadd el, ne sírj! – Ha itt lenne s látna, maga is mondaná, hogy ne sírjak!*"[9]

Az elhalálozáshoz fűződő szokásrendben igen fontos szerepet játszottak azok a *halottas énekek*, tulajdonképpen népénekek, amelyek az egyházi szertartáson kívül hangzottak el. Főleg a halott lakodalma néven ismert szokás keretében, a fiatal halottak temetésén énekeltek Szováton ilyen énekeket a negyvenes, szórványosan a hetvenes évek közepéig.

A halott lakodalma Európa-szerte elterjedt szokás volt. Alapját az az ősi hiedelem képezte, hogy az elhunytnak csak akkor lesz nyugodalma a túlvilágon, ha kárpotólják azért az átmeneti rítusért, amelyben a földi életben korai halála miatt nem lehetett része. Legkésőbb már csak a szokás néhány külsősége maradt meg: esküvői öltözet, nyoszolyólányok és vőfélyek díszes felvonulása, vetett ágy, és még ritkábban az énekek, hangszeres zenekíséret.

Egyik legismertebb ilyen ének Szovátról a *Három utca, három angyal*, amelynek eddig három változatával találkoztam. Mivel már nem éneklik a temetések alkalmával, elfelejtik, csak töredékesen emlékeznek a szövegre:

Három ucca, három angyal,
Egész falut összejárta
Sehol helyét nem találta
Amíg Jánosra nem szállott
S kiskertembe egy almafa
Úgy megrúgta gyönge ágát
S leperdíti az almáját
Én az almáját nem bánom,
Csak gyönge ágát sajnálom

[9] Itt felhívnám a figyelmet arra, hogy mennyire közel áll egymáshoz a sirató és a siratóparódia. Jelen esetben a komikum abból fakad, hogy a család az unoka lakodalmára készült, amikor meghalt a nagymama, a felborult sorrend miatt siratás közben össze-összekeveredik a két szituáció.

Mert az alma csak múlandó
És az ága gyümölcstermő
S köszönöm én apám, anyám,
Hogy ennyire felneveltek
Tűztől, víztől megőriztek
szárnyaimra eresztettek
Édesapám, édesanyám
Fogják meg a jobb kezemet
Mert én itthagyom kedeket
Ó, te két szál fűrészdécka
Csontjaimnak nyugodalma…

Ezt a változatot a 74 éves Papp Erzsi néni énekelte 1999-ben, de már nem tudta befejezni, mert nem emlékezett az utolsó sorokra. Ennél töredékesebb, de hasonló Pozsony Ferenc 1978-as felvétele, és egészen más az a változat, amit Demény István gyűjtött 1971-ben[10]:

1. Három utca, három angyal,
Egész falut összejártam,
Sehol senkit nem találtam.
2. Esztendeje beteg vagyok,
Mint a virág úgy hervadok.
3. Érzi szivem, hogy már vész,
Számomra a sír is kész.
4. Ne sírj anyám, ne könnyezz,
Mert engem a sír fedez.
5. Mondd meg az ifjúságnak,
Hogy ne higgyen a világnak.
6. Mert csalfa volt s lenni fog,
Térj Istenhez, légy boldog.
7. Ha valaha erre térsz,
Falum határára érsz
8. Ne szánd fáradságodat,
Keresd fel a síromat!

Ugyancsak fiatalok temetésén énekelték a *Kimegyek a temetőbe* kezdetű éneket:

Kimegyek a temetőbe,
Beszélek a csősszel,
Hogy ássa meg a síromat
A temető szélre.

[10] Szenik 1996. 383.

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

Egy sír helyet kettőt ásson,
Mert egy nem elég nekem.
Egyiket a galambomnak,
A másikat nékem.

S aztat is jó közel ássa,
Hogy beszéljek vele,
Hogy öleljem, hogy csókoljam
Kint a temetőben.

(énekelte Maneszes Mária 1998-ban)

A temetési szertartás, nevezetesen a kb. egyórás istentisztelet fontos része a halottbúcsúztató is, ami már csak felsorolásszerű, elvesztette egykori verses formáját.

A lelkészek igyekeznek hangsúlyozni azt, hogy a temetési szertartás elsősorban istentisztelet, a vigasztalás és feltámadásba vetett hit prédikálásának alkalma, tehát az élőkhöz szól és nem a holtakhoz. Nem a siratás, a szép beszéd, a halott dicsérete a lényeg, hisz a református/unitárius hit szerint az elköltözött már csak Isten hatalma alatt áll, nem segít rajta a temetési szolgálat. Az emberi élet méltatása, kiértékelése nem a lelkész feladata, bár az elhunyt életét esetleg példaként lehet emlegetni a közösség előtt. Viszont az emberek soha nem tudnak beletörődni szerettük halálába, ezért igénylik a búcsúztatót, dicséretet, a *legszebb temetés*t. A temetésen elhangzó ima sem közbenjárás, hanem felelet az elhangzott prédikációra.[11] Olykor botrányok árán, de az emberek mégis ragaszkodnak a búcsúztatóhoz, ami érthető is, hisz végső soron arról van szó, hogy az egész közösség előtt mindenkitől elbúcsúzik a halott – ez pedig a családban, a társadalomban betöltött szerepek, helyek és feladatok meghatározását is jelenti.

A búcsúztató a megszólítások révén a nagy nyilvánosság előtt kinyilvánítja az elhunyt és családja személyes kapcsolatrendszerét. Egy-egy jól megírt, világos szerkezetű búcsúztató alapján megrajzolható akár az elhunyt családfája is. Éppen ezért rendkívül fontos az, hogy a szöveg elkészítője, jelen esetben azok a közeli rokonok, akik a búcsúztatót megírják, alkalmazkodjanak e kapcsolatrendszer hagyományok kialakította szerkezetéhez, mert az ettől való eltérések jelentős társadalmi konfliktusokat okozhatnak.

Igencsak jelentős a búcsúztatóknak az a szerepe, hogy erős érzelmi megnyilvánulásokat váltanak ki, mint a siratók.[12] Nemcsak a nevükön szólítottak, de a gyászoló gyülekezet egésze felfokozott érzelmi állapotba kerül, azonosul a gyászolók fájdalmával. *„A búcsúztató egész felépítése az érzelmek kiváltására, majd azok lecsendesítésére szolgál, ezt a folya-*

[11] *„Hirdesd az Igét!"* – Az igehirdetők kézikönyve. 1980.
[12] Bartha 1995. 145.

matot szorítja hagyományok szabta keretek közé" – állítja Bartha Elek,[13] Kunt Ernő pedig „pszichikai stratégiának" nevezi a búcsúztatót, amellyel a közösség a gyász megélésében segíti tagjait.

A búcsúztatók terjedelmének is társadalmi jelentősége volt, minél előkelőbb helyen állt valaki a társadalmi ranglétrán, annál hosszabb és szebb búcsúztatója volt. Korábban Szováton is verses formájú búcsúztatókat írtak, viszont az egyháziak annyira beleszóltak, ellenezték, hogy ma már egyáltalán nem fordulnak elő ilyen szövegek. Egyszerűen csak felsorolják, megnevezik azokat a személyeket akiktől a megboldogult elköszön.

„Már csak néhai Zsigmond Márton született 1908, árván nőtt fel nyolcéves korától, aki boldog házas életet élt 56 évet és özvegyen élt 13 évet.

Bucsuzik gyermekeitöl, lányától Maritol, anak gyermekeitöl Mariskától, férjétöl Gerguctol, gyermekeitöl Masriskától, férjétöl Attilától és Gerguctol.

Bucsuzik Jánostol, anak feleségétöl Rozsitol, gyermekeitöl Jánostol és Robitol. Bucsizk Bencikétöl, anak feleségétöl Erzsitöl, gyermekeitöl Bencikétől és Kingától. Bucsuzik Pistától, anak feleségétöl Juliskától, gyermekeitöl Timike és Erzsébettöl. Bucsuzik Juliskától, anak férje Pistától, gyermekeitöl Attila és Timeától.

Bucsuzik Dezsőtöl, anak felesége Ilonkától, anak leányától Ilonkától. Bucsuzik Zsuzsikától, anak gyermekétöl Dezsőkétöl.

Bucsuzik nihai fiának feleségétöl, Anikotol anak gyermekeitöl Mártontol, felesége Annától, gyermekei Mártonka és Andreától, Bucsuzik Balázstol, felesége Csillától, gyermekei Balázska és Noémitöl.

Bucsuzik léányától Zsuzsikától, anak férje Rezsőtöl, gyermekeitöl Zsuzsikától, férje Jánostol. Bucsuzik Rezsőtöl, anak felesége Erzsitöl, anak gyermekei Ibolyjka és Rudolftol. Bucsuzik Jánostol.

Bucsuzik fia Jánostol, anak felesége Zsuzsikától, gyermekei Zsuzsika és Annamáriától. Bucsuzik Istvántol, felesége Gyöngyitöl. Bucsuzik fia Pistától, anak felesége Anuskától, gyermekei Pistától, anak felesége Gyöngyitöl, gyermeke Gyöngyikétöl. Bucsuzik Joskától, felesége Erikától, bucsuzik Bencikétől.

Bucsuzik fiától Dezsőtől, anak felesége Mariskától, gyermekei Dezsőke, Ferenc, Attila és Marikától.

Bucsuzik testvérétől Annustol, anak gyermekeitöl, unokái és dédunokáitol.

Bucsuzik néhai Zsigmond Marci gyermekeitöl, unokái és dédunokáitol, néhai Zsigmond Gyurka gyermekeitöl, unokái és dédunokáitol, néhai Vigh Rebi gyermekeitöl, unokái és dédunokáitol.

Bucsuzik a felesége ágárol néhai Márton János gyermekeitöl, unokái és dédunokáitol.

[13] Uo.

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

Bucsuzik Márton Istvántol, felesége Ankucátol, gyermekei, unokái és dédunokáitol. Bucsuzik néhai Marton Marci gyermekeitöl, unokái és dédunokáitol, néhai Bodor Sári gyermekeitöl, unokái és dédunokáitol, Néhai Maneszes Zsófi gyermekei, unokái és dédunokáitol, néhai Kis Mariska gyermekei, unokái és dédunokáitol.

Bucsuzik apatársától, Jozsitol, anyatársai Sári és Maritol, anak gyermekeitöl és unokáitol.

Bucsuzik kománéitol és keresztgyermekeitöl. Bucsuzik az összes unokatestvéreitöl, gyermekeik és unokáiktol, közeli és távoli rokonoktol, szomszédaitol, munkatársaitol, a sirásoktol, harangozoktol.

Végezetül bucsuzik az egész tiszteséget tevö gyülekezettöl."[14]

Az egyházzal való hosszas ellenkezés eredménye az lett, hogy Makkai Sándor püspök engedélyezte a búcsúztatót mint igei üzenetet, egy ige felolvasását, de továbbra is kerülendőnek nyilvánította a verses és felsorolt személyekhez intézendő búcsúszavakat. Az egyes egyházkerületek, parókiák, gyülekezetek gondja, hogy ezt ki hogyan oldja meg.[15] Magyarszováton kompromisszumos helyzet alakult ki: a család megírja a búcsúztatót egyes szám első személyben, tehát a halott nevében, és elviszik a lelkészekhez. Ők átírják, illetve átfogalmazzák többes szám harmadik személybe, és beépítik a temetési prédikációba. Az egyszerű felsorolás szárazságát igyekeznek költői, retorikai eszközökkel is feloldani:

„Elérkezett a fájdalmas végbúcsú pillanata. Életünk során sokszor búcsúzunk. Elbúcsúzunk mindazoktól, akiket mint gyermeket elkísérünk ameddig csak lehet, amikor városba, iskolába kerül. Elbúcsúzunk, amikor már nagyobbak és a szokás rendje szerint katonának hívnak be, és imádkozunk és kérjük a jó istent, hogy semmi baj ne érje őket a messzeségben. Elbúcsúzik a szülő az ő lányától, avagy fiától, amikor ifjúságának, szívének szavára hallgatva új családi életet kezd. És minden búcsúzásban benne van a fájdalom. De minden búcsúzásban benne van az öröm is, hogy hála a jó istennek nőtt a gyermek, adott az isten egészséget és észt, hogy katona lehet, családapa lehet dráha jó édesanya lehet. Ugyanúgy számotokra is ebben a búcsúban legyen a boldog bizonyosság, hogy a ti szeretett édesapátok, tatátok, rokonotok és ismerősötök, már itt a földi létben kiérdemelte istennek kegyelmét, gondviselését, lelkének üdvösségét. Mert ahogy a példabeszédek könyvében isten igéje tanítja, a földi lét már előszobája a túlvilági létnek, az örök üdvösségnek, avagy az örök kárhozatnak. Bár próbákkal tele volt az életútja, és maga Krisztus is azt tanította a hegyi beszédben, hogy a hívő keresztény ember nem a kényelmes, tágas útat keresi, hanem a próbakövekkel

[14] Id. Zsigmond Márton búcsúztatója. 2000. április 26-án írták gyermekei és unokái. A szöveget április 27-én másoltam le az unitárius lelkésznél, az eredeti helyesírást és a bekezdéseket betartva.

[15] Nagy 1992. 57.

kirakit isteni törvényeknek útját, ugyanúgy a megboldogult számára ez volt az út. Ilyen érzéssel vegyetek tőle búcsút. Köszönjétek meg mindazt, amit értetek tett és legyetek bizonyosak, hogy ezután is, valahányszor felkeresitek azt a sírhantot, ahol édesanyátok, dédmamátok is pihen, lélekben találkozhattok, és az a lelki találkozás talán sok-sok szeretetet, lelki értéket fog adni számotokra. Ő is úgy búcsúzik, mint ahogy a kincses Kolozsvár nagy költője: »Megtettem mindent, amit megtehettem, Akinek tartoztam, mindent megfizettem, Elengedem mindenki tarozását, feledd el romló képem földi mását.«

Zsigmond Márton isten kegyelméből 1908 őszén született. 56 éven keresztül élt boldog házasságot, 13 éven át özvegy volt. Búcsúznak tőle gyerekei, az alábbiak szerint:

Búcsúznak gyermekei családjaikkal egyetemben. Búcsúzik lánya Mari, annak gyermekei Marika, férje Gerguc, gyermekei Marika, férje Attila, gyermeke Gerguc.

Búcsúzik János, felesége Rózsi, gyermekei Jánoska és Robika. Búcsúzik Benci, felesége Erzsike, gyermekei Bencike és Kinga.

Búcsúzik Pista, felesége Juliska, Gyermekei Timike és Erzsike. Búcsúzik Juliska, annak férje Pista, gyermekei Attila és Timea. Búcsúzik Dezső, felesége Ilonka, leánya Ilonka, búcsúzik Zsuzsika, annak gyermeke Dezső.

Búcsúzik néhai fiának felesége, Anikó, annak gyermekei Márton, felesége Anna, gyermekei Mártonka és Andrea. Búcsúzik Balázs, felesége Csilla, gyermekei Balázska és Noémi.

Búcsúzik leánya Zsuzsika, annak férje Rezső, gyermekei Zsuzsika, férje János, gyermekük Jánoska. Búcsúzik Dezső, annak felesége Erzsi, gyermekeik Ibolyka és Rudolf. Búcsúzik János.

Búcsúzik fia János, felesége Zsuzsika, gyermekei János feleségével, Zsuzsikával, azok gyermekei Zsuzsika és Annamária. Búcsúzik István, felesége Gyöngyi.

Búcsúzik fia Pista, annak felesége Annus, gyermekeik Pista, felesége Gyöngyike, gyermekük a kicsi Gyöngyike. Búcsúzik Jóska, felesége Erika, búcsúzik Bencike. Búcsúzik fia, Dezső, annak felesége Mariska, gyermekeik Dezsőke, Ferenc, Attila és Marika.

Drága jó édesapánk, tatánk! Nem találunk szavakat, hogy megköszönjük a te szeretetedet, türelmed, azt az áldott jó szülei gondoskodást, amellyel felnevelésünkért fáradoztál. Életbe irányításunkért annyi mindent tettél. Te voltál az igaz támasz, olyan szilárd mint a fenyves, mint a kőszikla. Benned sosoem csalatkoztunk, tőled mindig csak jót, kitartást tanultunk. Bár igyekeztünk, főleg az útóbbi években valamit pótolni abból a túláradó szeretetből, amellyel megajándékoztál bennünket. Talán nem mindig sikerült, pedig milyen nagy igyekezettel, itt, ebben a hajlékban mint kisebb gyermek, mint család, azon fáradoztunk, hogy mindent

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

megadjunk neked. Talán próbáltuk megmagyarázni, és te mégis sokszor búsultál azon, hogy nem láthatod az utolsó évben a napsugarat. Mi nem akartunk néked csalódást okozni, nem is mertük mondani, hogy rajtad az orvosok nem segíthetnek. De azért bántott, hogy te annyira kívántál volna minket látni, és csak reszkető kezed simogatásán keresztül, a mi hangunk után tudtad, hogy kivel beszélsz, kinek adhatsz ismételten jó tanácsot. Megköszönjök mindazt, amit értünk tettél, és ígérjük és fogadjuk neked, hogy az a szeretet, hit, jó reménység és áldás, amelyben részesítettél, amelyre tanítottatok, közöttünk mindig megtartja a békességet. Emléked szibünkbe zárva örökre őrizzük! Bocsásd meg, ha kisgyermekként vagy felnőtt korban megbántottunk téged, lelkünk szerint és szivünk suhallata szerint mi mindig hálásak voltunk, és azok is maradunk. A te emléked legyen áldott, pihenésed legyen csendes!

Búcsúzik testvére Annus, annak gyermekei, unokái, dédunokái. Búcsúznak néhai Zsigmond Marci gyermekei, unokái és dédunokái, néhai Zsigmond Gyuri gyermekei, unokái és dédunokái. Néhai Vígh Rebi gyermekei, unokái és dédunokái.

Búcsúzik a felesége ágáról néhai Marton János gyermekei, unokái és dédunokái. Búcsúzik Marton István, felesége Ankuca, gyermekei, unokái és dédunokái. Néhai Bodor Sári gyermekei, unokái és dédunokái, néhai Maneszes Zsófi gyermekei, unokái és dédunokái, néhai Kiss Máriskó gyermekei, unokái és dédunokái. Búcsúzik apatársa Józsi, anyatársai Sári és Mari, annak gyermekei és unokái. Búcsúznak kománéi, keresztgyermekei, összes unokatestvérei, azok gyermekei és unokái. Búcsúznak közeli és távoli rokonai, akik meg voltak említve és azok is, aki bár nem voltak megemlítve, de tisztelték és szerették a megboldogultat, jó szomszédai, munkatársai, sírások, harangozók, a végtisztességet tevő gyülekezet és nem utolsó sorban féltőn szeretett unitárius keresztény anyaszentegyháza."[16]

Azáltal, hogy a lelkészek, egyházi vezetők felismerték és belátták, hogy a közösségnek szüksége van erre a díszes, sőt néha túldíszített előadásmódra, hogy ezáltal valamennyire kompenzálják a közösséget az egykori verses, rímes, szép búcsúztatókért, elnyerték a falu tiszteletét és tetszését. Szem előtt kellett tartaniuk azt, hogy a nép számára a vallásosságnak egyben művészi élményt is kell jelentenie, az egyszerű vallásos emberek a vallást érzelmileg élik meg[17], és távol áll tőlük a protestáns egyházakra igencsak jellemző értelmező, indokló gondolkodásmód.

[16] Zsigmond Márton búcsúztatója a temetési prédikációban, elhangzott 2000. április 28-án.
[17] Tánczos 2000. 108.

Szakirodalom

BALÁZS Lajos
1995 *Menj ki én lelkem a testből... Elmúlás és temetés Csíkszentdomokoson*. Csíkszereda
BARTHA Elek
1995 *Halotti búcsúztatók a dél gömöri falvak folklórjában*. I–II. Debrecen
1995 *Vallásökológia*. Debrecen
DOBSZAY László
1983 *A siratóstílus dallamköre zenetörténetünkben és népzenénkben*. Budapest
HOPPÁL Mihály – NOVÁK László (szerk)
1982 *Halottkultusz*. Előmunkálatok a Magyarság Néprajzához 10.
KÁROLY Sándor László
1977 *„Jaj nekem, szomorú életem"* (A szövegformulák főbb típusai siratóénekeinkben). Népi kultúra – népi társadalom IX. 307–328.
KISS Lajos – RAJECZKY Benjámin
1966 Siratók. In: *A magyar népzene tára. V.* Budapest
KUNT Ernő
1987 *Az utolsó átváltozás. A magyar parasztság halálképe*. Budapest
NAGY Ödön
1991 *Az egyház szerepe halottas szokásaink alakításában*. In: *Népi vallásosság a Kárpát-medencében*. Veszprém. 179–184.
1992 *Temetési szokások a Maros megyei református gyülekezetekben*. Néprajzi Látóhatár 3–4. 53–63.
SZENIK Ilona
1996 *Erdélyi és moldvai magyar siratók, siratóparódiák és halottas énekek*. Kolozsvár – Bukarest
TÁNCZOS Vilmos
2000 *Népi vallásosság*. In: Gergely – Ilniczky – Papp (szerk.): *Magyar népi kultúra*. Kolozsvár, 104–141.

© www.kjnt.ro/szovegtar